

„CICATRIZAREA”- PROCES DE CITIRE – RECITIRE – INTERPRETARE ÎN CAZUL OPEREI LUI M. BLECHER

Florica FAUR,

Facultatea de Științe Socio-Umane și Educație Fizică și Sport,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

După filmul *Inimi cicatrizate* (2016) în regia lui Radu Jude, iată că anul 2017 aduce o nouă surpriză iubitorilor de M. Blecher, un volum mult așteptat: M. BLECHER. OPERE. *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Proză scurtă. Aforisme. Poezii. Traduceri. Publicistică. Scrisori. Arhivă. Documentar. Mărturii. Iconografie.* Ediție critică, studiu introductiv, note, comentarii, variante și cronologie de DORIS MIRONESCU. Postfață de EUGEN SIMION. Colecția OPERE FUNDAMENTALE. Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă. Muzeul Național al Literaturii Române, București.

Câștigul indiscutabil al acestui demers constă în faptul că Doris Mironescu este preocupat de scrisul lui Blecher de ani buni, mai întâi printr-o teză de doctorat, *M. Blecher – dincolo de realism* (2010), urmată de volumul *Viața lui M. Blecher, Împotriva biografiei* (2011). În același an se îngrijește de ediția critică, cronologie și studiu introductiv la *Întâmplări în irealitatea imediată. Vizuina luminată*, Editura Art. În 2014 apare *M. Blecher, Opere*, sub egida Academiei Române. Și cercetarea sa nu se oprește aici, susține apariția unei ediții Blecher în limba franceză, iar de-a lungul anilor publică articole pe aceeași temă în volume colective sau în reviste consacrate cercetării („Transilvania”, „Philologica Jassyensia” etc.). Îngrijirea ediției a durat patru ani, date fiind dificultățile colectării și adaptării materialului textual la normele contemporane fără a pierde din specificitate.

Alăturarea critic – autor nu este întâmplătoare, există fine conexiuni la același spațiu între cei doi, orașul Roman - locul lor natal, iar apartenența la locuri comune determină un demers specific. Mironescu declară că Blecher este o obsesie mai veche a sa, simțindu-se responsabil față de cel mai important scriitor al orașului său. Ceea ce dă nota de unicitate acestui demers critic se referă și la filtrul sensibil prin care se localizează emoțiile celui care a călcat aleile din parcul municipal sau străzile de periferie, pe urmele lui M. Blecher.

Se știe că nu este facil de realizat o biografie a unui scriitor despre care singurele informații sunt în proza sa și care refuză ideea că un individ ar putea fi raportat doar la datele sale. Doris Mironescu construiește astfel minuțios o biografie împotriva biografiei, cum și-a numit cartea, de aici pornind întreaga prezentare a scriitorului interbelic într-un mod de care puțini autori interbelici au parte.

Încă din „Studiu introductiv” este prezentat un Blecher mai puțin cunoscut, sub forma prozei scurte sau a aforismelor. Orientarea sa de început fusese spre genul scurt: proză scurtă absurdistă și aforisme pe care scriitorul le trimitea lui Tudor Arghezi pentru a fi publicate în „Bilete de papagal”, 1930 (*Herrant și Don Jazz*), sau în „Frize”, 1934 (*Limite I-II, Ix-Mix-Fix, Insinuări*), sau în „Adevărul literar și artistic”, 1933 (*Buțu și Jenică, Berck, orașul damnaților*). Mai sunt menționate în corespondențele lui Blecher câteva producții care, ulterior, s-au pierdut. „Specifică textelor – scrie D. Mironescu - este observația paradoxală a unor gesturi sau episoade aparent aleatorii, dar cu încărcătură psiho-morală caracteristică, inspirând un protest de pe poziții metafizice la adresa felului în care lumea e alcătuită.” (p. VII).

A doua, în ordinea manifestărilor artistice ale lui M. Blecher, este poezia, astfel că în 1934 publică volumul *Corp transparent*, fără a se alătura suprarealiștilor chiar dacă este un admirator al lui Salvador Dali. O atentă analiză a lui D. Mironescu sugerează că „Poeziile lui Blecher problematizează limbajul, caută să ajungă la limita lui și imaginează moduri în care cuvintele ar putea produce răsturnări ale ordinii dense a realului.” (p. XI). Simpatiile față de avangardă se

întrevăd în romanul *Întâmplări în irealitatea imediată* (1936), „un roman al maturizării”, original tocmai prin privirea detașată a modelului. În *Inimi cicatrizate* (1937) se regăsesc multe experiențe biografice fără a fi o confesiune, este un roman al captivității în propriul trup. „Scrisul ca act de prezență”, este numită partea „Studiului introductiv” ce tratează romanul *Vizuina luminată*, de apariția căruia s-a îngrijit Sașa Pană în 1971.

Ediția de față este alcătuită din câteva secțiuni, în ordine: romanele (*Întâmplări în irealitatea imediată*, *Inimi cicatrizate* și *Vizuina luminată*), Proză scurtă și aforisme, Poezii, Traduceri, Publicistică, Scrisori, Arhivă, Documentar, Mărturii, Iconografie. După cum mărturisește Doris Mironescu în „Notă asupra ediției”, pentru a reda cititorilor o operă a lui Blecher cât mai apropiată de cea originală, a consultat atât edițiile princeps cât și dactilogramele sau chiar manuscrisul primei variante, cum este în cazul romanului *Țesut cicatrizat*. Aici s-au constatat numeroase diferențe între forma originală și cea publicată, încât el apare în secțiunea *Note, variante și comentarii*. Explicația ar fi că în acest mod „toți cititorii interesați pot găsi acolo o țesătură epică sensibil diferită, cu numeroase pagini, episoade, replici eliminate din versiunea finală, dar care dau unele dintre cele mai interesante deschideri ale spațiului literaturii lui Blecher.” (D. Mironescu, p. LIX)

O noutate în privința romanului *Vizuina luminată* este că a fost recuperat și el în manuscris prin bunăvoința familiei lui Sașa Pană, a suportat modificări și o nouă împărțire pe capitole după forma sa inițială.

Proza scurtă blecheriană este puțin sau deloc cunoscută, dar ediția adună textele amintite mai sus, tot ce a apărut în revista „Manuscriptum” în anii 80, inclusiv schița *Ioniță Cubiță*, publicată în anul 2000 de către Mădălina Lascu. Doris Mironescu adaugă aici o ultimă pagină descoperită într-un caiet la sfârșitul variantei *Țesut cicatrizat* din 1936, despre personajul Aizic Wolf sau „conceptul unei scrieri în proză”. (p.LX)

La fel procedează Doris Mironescu și în cazul Poeziei sau al Publicisticii. Totul este consemnat, explicat, documentat încât cititorul găsește în această ediție un Blecher intim, de care se poate apropia și pe care îl poate înțelege dincolo de preferințele editorilor săi. Se remarcă o empatie clară a lui Doris Mironescu cu autorul, ceea ce îl ajută să pătrundă „vizuina luminată” cum nu a mai făcut-o niciun critic literar. Discursul său nu are doar rigoarea unei critici oneste, ci devine o prelungire a vocii dispărute prematur. În maniera lui Roland Barthes, „discursul îndrăgostit”¹ nu suferă de acea „singurătate cumplită” tocmai pentru că D. Mironescu are o manieră profesionist-afectivă. Ființa limbajului nu se mai rezumă la foi, text, istorie scrisă, ci la stimularea mecanismului de rezonanță a cititorului.

O secțiune care marchează latura confesională este cea a *Scrisorilor*. Mădălina Lascu are un rol important în facilitarea confruntării cu originalul a textelor publicate (114) în ediția *M. Blecher, mai puțin cunoscut* (2000), la care se adaugă încă zece scrisori publicate de Ion Pop în „România literară” (2009). Ineditul îl reprezintă cele 22 de scrisori ale lui M. Blecher către Pierre Minet, trimise între 1930-1937, bogate în informații despre stațiunile Berck (Franța) și Leysin (Elveția) unde Blecher și-a petrecut mai mulți ani din viață. Scrisorile adresate lui Geo Bogza și soției sale, pe lângă valoarea literară, descoperă o capacitate de afecțiune rar întâlnită în rândul oamenilor de litere. Suferința transpare din nerăbdarea de a primi vizita cuplului sau a scrisorilor lor săptămânale.

Opera scriitorului româșcan a cunoscut mai multe traduceri, astfel că *Inimi cicatrizate* a apărut încă din 1938 în idiș, în germană (2003), în engleză (2009), italiană (2012), braziliană (2013), poloneză (2013) și franceză (2015). Iconografia, ultima parte a ediției, adună autoportrete inedite în tuș, desene reprezentând diverse spații pe care le-a vizitat, acuarele suprarealiste, fotografii sau ilustrații ale orașului Roman de la 1910, ale stațiunilor unde a fost internat mai mulți ani la rând, și portrete ale sale. Se poate observa un Blecher încă având speranță, apoi evoluția bolii chinuitoare care îi maturizează trăsăturile prin suferință.

După modul în care este realizată, ediția de față se adresează nu doar cercetătorilor operei lui M. Blecher, ci și iubitorilor de literatură interbelică necanonică. Problema identității sale ca scriitor este o problemă critică nerezolvată, după părerea lui D. Mironescu.

¹ Roland Barthes, *Fragments dintr-un discurs îndrăgostit*, traducere din franceză de Sorina Dănăilă, Editura Cartier, Chișinău, 2007.